

Іван ВІНТОВКА,

студент другого курсу магістратури
Київської муніципальної академії
естрадного та циркового мистецтв

Науковий керівник:

Ольга БУЧМА-БЕРНАЦЬКА

завідуюча кафедри режисури та акторського мистецтва
КМАЕЦМ, кандидатка мистецтвознавства, доцентка

Київ, Україна

i.vintovka@gmail.com

ВПЛИВ ГЛЯДАЦЬКОГО ЗАПИТУ НА ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ТА ФОРМИ НОМЕРА З ІГРОВОЮ ЛЯЛЬКОЮ

У сучасному сценічному просторі спостерігається суттєва трансформація глядацьких очікувань, що безпосередньо впливає на художню форму та зміст номерів з ігровою лялькою. Глядач ХХІ століття, сформований у середовищі цифрової культури, мультимедійних технологій і стрімкого темпу інформаційного обміну, очікує від сценічного дійства більшої динаміки, видовищності, інтерактивності та емоційної насиченості. Унаслідок цього змінюються не лише естетичні пріоритети постановників, а й сама природа «лялькового» образу, який все частіше виходить за межі традиційного театру ляльок і інтегрується у суміжні види мистецтва.

Трансформації, що відбуваються у сфері мистецтва ігрової ляльки, зумовлені не лише зміною технічних можливостей чи художніх експериментів митців, а й зміною самого типу глядача. У контексті сучасного культурного процесу глядач уже не є пасивним спостерігачем. Його естетичні очікування, інформаційна насиченість і потреба в емоційній взаємодії безпосередньо впливають на підхід до створення сценічних номерів. У випадку мистецтва ігрової ляльки цей вплив виявляється в тенденції до синтезу жанрів. Лялька

перестала бути виключно театральним об'єктом. Вона дедалі частіше з'являється у кінематографі, на естраді, у хореографії, в арт-інсталяціях і навіть у соціальній рекламі [4]. Активне застосування ігрової ляльки в різних жанрах збагачує і трансформує саму природу даного виду мистецтва. По-перше, суттєво підвищилися вимоги до майстерності сучасного лялькаря. Тепер це не лише актор, що володіє технікою керування маріонеткою чи тростинною лялькою, але й універсальний артист, який має опанувати навички суміжних жанрів. Як зазначає дослідниця Ольга Бучма-Бернацька, сучасний лялькар для успішної роботи в нових умовах має використовувати виражальні засоби балету, пантоміми, техніки черевомовлення, а також циркові та естрадні спеціалізації [1]. Лялькар все частіше виступає як самобутній митець, затребуваний у різних видах театру і шоу-бізнесу, тому межі його професії постійно розширюються. По-друге, синтез жанрів відкриває нові художні можливості. Поєднання ляльки з іншими виражальними засобами часто народжує оригінальні сценічні образи і формати, що не мають аналогів у традиційному театрі. Наприклад, присутність реалістичних велетенських ляльок-тварин на драматичній сцені (сценічна постановка «War Horse» режисерів Меріан Елліот та Тома Морріса для Національного театру Великої Британії у 2007 році як театральна адаптація однойменного роману Майкла Морпурго (1982)) створює ефект, недосяжний звичайними засобами, викликаючи в глядача особливу емоційну реакцію – співчуття до «живої» істоти, яка насправді є штучною. У балеті введення «лялькових» персонажів дозволяє урізноманітнити пластику і додати нотку казковості або гротеску. Свіжим прикладом синтезу балету і театру ляльок стала постановка «Сплячої красуні» (Київ, 2018) від хореографа Радю Поклітару: у виставі Київ модерн-балету поруч із танцівниками діяли ляльки, а для тренування артистів були залучені спеціальні тренери-лялькарі [1]. У таких випадках лялька додає пластичній виставі новий вимір – виникає унікальна візуальна метафора, яка неможлива у виконанні лише людського тіла. В естрадних жанрах лялька здатна додати номеру видовищності, комізму чи ілюзії, підсилюючи

глядацький ефект. Таким чином, синтетичний характер сучасного мистецтва ігрової ляльки сприяє появі нових форм і жанрових гібридів, розширюючи межі перформативного мистецтва.

Сучасні естетичні тенденції та візуальне сприйняття глядачем формуються завдяки сучасним фільмам, мультфільмам, паркам розваг, технологічним іграшкам, комп'ютерним іграм тощо [2]. Тому застосування технологій у постановках з ігровою лялькою має величезний потенціал — воно дозволяє моделювати середовище, посилювати емоційний ефект, створювати відчуття занурення в дію. Як от, на прикладі номеру «Inspiration» шоу-театру «Brightly Black», LED декорації можуть розкривати внутрішній світ персонажа, світлові ефекти — передавати психологічний стан, а звук та сучасна музика — підкреслювати характер дії. Важливо зазначити, що необхідність використання цієї технології було продиктовано азійським глядачем, для якого LED декорації є необхідністю для візуального сприйняття, оскільки для їх середовища це є «мовою», що оточує побут та щоденний інформаційний простір. На теперішній час бачимо поширення даної тенденції і на європейському ринку також.

Впровадження сучасних технологій мають як позитивні сторони, так і недоліки. Використання відеомепінгу, сенсорних систем, лазерного освітлення, проєкційних фонів тощо значно збагачує сценічну виразність, проте, на нашу думку, створює ризик підміни: глядач може більше реагувати на форму, ніж на зміст, захоплюватися технічними ефектами, а не художньою ідеєю мистецтва ігрової ляльки. Надмірна технологізація призводить до втрати пластичної виразності. Рух ляльки — унікальний пластичний код, який не можна повністю відтворити цифровими засобами. Як зауважує дослідниця театру ляльок Дар'я Іванова-Гололобова, розширення поліфункціональності ляльки поза межами театру створює ризик втрати її смислової глибини та унікальної художньої природи. У цьому контексті виникає проблема збереження автентичності театральної ляльки, яка полягає у необхідності підтримувати баланс між сучасними виражальними формами і первинною сутністю ляльки як носія людських думок та емоцій, а не декоративного атрибуту сцени [3].

Разом з тим, такі процеси мають і позитивний бік. Розширення простору функціонування ляльки сприяє її оновленню, підвищує актуальність і привабливість цього виду мистецтва для сучасної аудиторії. Інтеграція технологічних новацій — мультимедіа, відеопроєкцій, сенсорних систем, світлових і акустичних ефектів — дозволяє створювати складні багат шарові образи, які відповідають сучасному типу сприйняття глядача, що звик до екранної культури та візуальної насиченості [2]. Такі засоби можуть підсилювати емоційний вплив номера з ігровою лялькою, створювати нові форми взаємодії між виконавцем, лялькою та аудиторією.

Аналізуючи вищезазначене, можна підсумувати, що технології, якими б інноваційними вони не були, не повинні підміняти основний художній сенс номеру. У постановках з ігровою лялькою вони мають виконувати функцію допоміжного інструменту, що підкреслює ідею, емоційний настрій і динаміку образу, але не стає самоціллю. Ми вважаємо, що надмірна технологізація може призвести до втрати духовної глибини та виразної пластики лялькового руху, що традиційно є серцевиною цього виду сценічного мистецтва. Тому, завдання митця полягає у збереженні рівноваги між новими технічними можливостями та художньою природою ляльки як живого посередника між виконавцем і глядачем.

Отже, глядацький запит у сучасному культурному контексті є потужним стимулом для розвитку номерів з ігровою лялькою, проте вимагає високого рівня художнього усвідомлення з боку автора. Впровадження новітніх технологій та міжжанрових рішень може підсилювати виразність, але лише за умови, що центральним залишиться образ ляльки — як «живої» метафори, носія емоції та сенсу. Збереження цієї автентичності є запорукою того, що мистецтво ляльки не втратить своєї сутності навіть у добу цифрових інновацій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бучма О. Є. Мистецтво ігрової ляльки кінця ХХ – початку ХХІ ст. як синтетичний вид сценічного мистецтва. Мистецтвознавчі записки: зб. наук. пр.

– 2020. – № 38. – С. 186–190. URL: <http://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/3775> (дата звернення: 10.10.2025).

2. Вiнтовка I. B. Вплив технологiй на створення естрадного номера з iгровою лялькою. Матерiали XIV мiжнародної науково-практичної конференцiї: Перформативне та музичне мистецтво: цирк, театр, естрада. — Київ: КМАЕЦМ, 2025. — С. 112–116. URL: <https://kmaecm.edu.ua/wp-content/uploads/materialy-hiv-mizhnarodnoyi-naukovo-praktychnoyi-konferencziyi-performatyvne-ta-muzychne-mystecztvo.-czyrk-teatr-estrada.pdf> (дата звернення: 11.10.2025).

3. Iванова-Гололобова Д. О. Авторські моделі осмислення специфіки театру ляльок. Актуальні питання гуманітарних наук, 2022, вип. 56 (1). С. 70–80. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/56_2022/part_1/10.pdf (дата звернення: 07.10.2025).

4. Puppets: Still Very Much a Thing. American Theatre Magazine (2015). URL: <https://www.americantheatre.org/2015/06/24/puppets-still-very-much-a-thing/> (дата звернення: 05.10.2025).

